

# บทที่ 1

## ความรู้เบื้องต้น

### การปฏิบัติหนังสือ (Book review)

แม้ว่ากระบวนวิชานี้จะชื่อว่าวรรณคดีวิจารณ์ (Literary Criticism) ก็จริง แต่ในการศึกษาทั้งนี้จะเริ่มต้นจากง่ายไปสู่ยาก โดยจะแบ่งเนื้อหาเรื่องออกเป็น 2 ระดับ คือระดับต้นซึ่งเริ่มด้วย

#### 1. การปฏิบัติ

แล้วจึงจะได้กล่าวถึง การวิจารณ์ระดับที่ 2 คือ

#### 2. วรรณคดีวิจารณ์

จึงขอให้ถือเป็นข้อตกลงเบื้องต้นว่า เนื้อหาที่แท้จริงของกระบวนวิชานี้ก็คือ ภาคที่ว่าด้วยการวิจารณ์วรรณคดี แต่จะได้ศึกษาการปฏิบัติหนังสือเป็นพื้นฐานความรู้เบื้องต้นและเป็นภูมิหลังของกระบวนวิชานี้ด้วย

### การปฏิบัติหนังสือ

#### ความหมายของการปฏิบัติหนังสือ

ปฏิบัติ ทวน, การกระทำซ้ำ (Re)

ทัศน์ การดู (View)

คำนี้ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติขึ้นตรงกับคำของภาษาอังกฤษว่า Book Review คือ การเขียนเล่าเรื่องและแสดงข้อคิดเห็นโดยสังเขป เกี่ยวกับหนังสือเล่มหนึ่งเล่มใด โดยเจตนาจะแนะนำหนังสือนั้นให้เป็นที่รู้จักของผู้อ่าน

ศาสตราจารย์ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ กล่าวถึงการปฏิบัติหนังสือว่า “ผู้ที่อ่านบทความวิจารณ์หนังสือโดยทั่ว ๆ ไปนั้น มักจะอ่านด้วยความประสงค์อย่างไร ประการที่หนึ่ง ก็อ่านเพื่อจะไม่ต้องอ่านหนังสือนั้น ประการที่สอง อ่านเพื่อจะรู้ว่าหนังสือนั้นเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างไรบ้าง ประการที่สาม อ่านเพื่อจะทราบว่ามีผู้ใดคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับ

หนังสือ นั้น จะตรงกับความคิดของตนบ้างหรือไม่ และประการที่สี่ อ่านด้วยความสนใจใน  
ตัวคนที่เขียนบทความนั้นเอง” (สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 หน้า 78)

นายคำรา ณ เมืองใต้ อธิบายความหมายของคำว่า วิวิที่ว่า “ถ้าพูดถึงวิวิก็คล้าย ๆ  
การแนะนำให้ผู้อ่านได้รู้ใจความของเรื่องนั้น ๆ โดยสังเขป” (คำบรรยายวิชาการประพันธ์  
และการหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2497 หน้า 355)

การแนะนำหนังสือโดยวิวิทัศน์ มีวิธีการคล้ายคลึงกับการวิจารณ์หนังสือ แต่  
เป็นการวิจารณ์ในระดับหนึ่ง ซึ่งศาสตราจารย์ ไอ. เอ. ริชาร์ดส์ (I.A. Richards) เรียกว่า  
“Practical Criticism” และซึ่งศาสตราจารย์ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เรียกเพื่อความ  
สะดวกว่า “ระดับชาวบ้าน (คำว่าชาวบ้านในที่นี้มีความหมายถึงชาวบ้านที่มีการศึกษาพอ  
สมควร พอที่จะนิยมอ่านวรรณคดี) การวิจารณ์ในระดับนี้ เป็นการรายงานต่อผู้อ่านว่าหนังสือ  
เล่มนั้นมีเนื้อเรื่องว่าอย่างไร มีประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างไร ผู้ปฏิบัติมีข้อคิดเห็นอย่างไร  
ชอบหรือไม่ชอบด้วยเหตุผลอย่างไร จะต้องให้เหตุผลให้ได้เสมอ” (แนะนำทางวิจารณ์  
วรรณคดีประเภทร้อยกรอง พ.ศ. 2511 หน้า 9)

โดยสรุปแล้ว ผู้ปฏิบัติหนังสือจะต้องอ่านหนังสือเล่มนั้นที่จะปฏิบัติโดยตลอด  
เข้าใจความมุ่งหมาย รู้จักประเภทของหนังสือ รู้คุณค่า และมีหลักในการวิเคราะห์หนังสือเล่ม  
นั้นพอสมควร

### ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติหนังสือ

ลำดับขั้นในการปฏิบัติหนังสือ ควรประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ

1. แจงชื่อหนังสือ : ชื่อผู้แต่ง หรือนามปากกา
2. บอกประเภทหนังสือ : นวนิยาย สารคดี (เชิงท่องเที่ยว ฯลฯ) คำรา บทละคร  
บทความ (ที่พิมพ์รวมเล่ม) ฯลฯ
3. เล่าเนื้อเรื่องโดยสังเขป
4. แสดงถึงคุณสมบัติพิเศษของหนังสือนั้น ภาษา เนื้อหา แนวคิด ภาพประ-  
กอบ วิธีการพิมพ์ ฯลฯ ยกตัวอย่างประกอบตอนที่กล่าวถึงนั้นอย่างสั้น ๆ
5. ให้ข้อคิดเห็นสั้น ๆ ประกอบทัศนะของผู้ปฏิบัติ
6. บอกขนาดของหนังสือ (บอกจำนวนหน้า) ที่พิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ปีที่พิมพ์และ  
ราคา หัวข้อที่เรียงลำดับข้างต้น ไม่จำเป็นจะต้องเป็นไปตามลำดับเช่นนี้

เสมอไป อาจวางรูปแบบเป็นอย่างอื่นได้ แต่ควรมีหัวข้อต่าง ๆ ให้ชัดเจน  
ครบตามข้อเสนอนี้

อนึ่ง การปฏิบัติหนังสือนี้มีเจตนาเน้นในการแนะนำหนังสือ เป็นการชักชวน  
ให้ผู้อื่นได้สนใจในหนังสือฉบับนั้นจึงควรปฏิบัติตามหัวข้อข้างล่างนี้ กล่าวคือ

ก. ไม่เล่าเรื่องละเอียดจนเกินไป ควรเล่าแต่โครงเรื่อง และยกตัวอย่างทำนองอุป-  
ประภาษ (quotation) ตอนน่าสนใจ หรือน่าคิดใจ อันเป็นจุดเด่นแทนการเล่าทั้งเรื่อง (ทำ  
นองภาพยนตร์ตัวอย่างที่ฉายโฆษณาภาพยนตร์เรื่องนั้น)

ข. ไม่ยกย่องคุณค่าจนเกินไป จนกลายเป็นการโฆษณาอย่างขาดความเป็นกลาง  
แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ตำหนิโดยใจลำเอียง หรือขาดหลักฐาน

### **สรุปเปรียบเทียบความมุ่งหมายของการปฏิบัติกับการวิจารณ์วรรณคดี**

การปฏิบัติหนังสือมุ่งหมายจะแนะนำหนังสือให้เป็นที่รู้จัก และเป็นที่น่าสนใจของ  
ผู้อื่นพอที่จะทำให้ต้องการอ่านหนังสือฉบับนั้นบ้าง

การวิจารณ์หนังสือมุ่งหมายจะวิเคราะห์อย่างถ่วงถี้ และตัดสินประเมินคุณค่า  
วรรณคดีฉบับนั้น ๆ

ตัวอย่างที่ 1 แรงงานไทยกับอุตสาหกรรม : นิคม จันทรวิหุร สำนักพิมพ์  
สมาคมสังคมนาศาสตร์ 2515, 197 หน้า 25 บาท

ถึงแม้ว่าประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาถึง 3 ฉบับ และฉบับสุดท้ายนี้ คือ  
ฉบับที่สามนี้ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514—2519 จะได้มีการพิจารณาปัญหาแรงงานโดยคณะอนุ-  
กรรมการร่างบทว่าด้วยสังคมเป็นผู้พิจารณาปัญหาเหล่านี้ เพื่อจะได้ดำเนินการให้เป็นไปตามแผน  
งานที่วางไว้ หากว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแรงงานและอุตสาหกรรมมิได้มีความเข้าใจปัญหา  
แรงงานพอสมควรแล้ว การปฏิบัติงานตามแผนดังกล่าวก็ย่อมจะดำเนินไปด้วยความยากลำ-  
บากยิ่ง และจะมีลักษณะการดำเนินงานของผู้มีอำนาจที่จะหยิบยื่นสิ่งต่าง ๆ ให้ตามความพอใจ  
ผลสุดท้ายจึงอาจจะเกิดปัญหาหนักอกหนักใจทั้ง 2 ฝ่าย คือผู้ให้และผู้รับเป็นทวีคูณ

แรงงานไทยกับอุตสาหกรรม ของคุณนิคม จันทรวิหุร อาจกล่าวได้ว่าเป็น  
หนังสือที่ปูพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องแรงงานแก่ผู้ที่มีความสนใจ หรือผู้ที่ใฝ่หาความรู้  
ด้านการแรงงานและผู้ที่จะสนใจวิชาดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนได้พยายามเขียนอย่าง  
ง่าย ๆ โดยเริ่มอธิบายความหมายของคำว่า “แรงงาน” ไว้ในคำนำอย่างละเอียด ในส่วนแรก

ผู้เขียนได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันกับลักษณะประชากรและแรงงานของประเทศ โดยวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาอันอาจติดตามมา อาทิเช่น การเติบโตของประชากร การขยายตัวทางการค้าและอุตสาหกรรมยังจำกัดอยู่เฉพาะในจังหวัดพระนครและธนบุรี คุณสมบัติของแรงงานไทยในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ฯลฯ

ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่กล่าวถึงสภาพการทำงาน ของแรงงานอุตสาหกรรมในลักษณะของกิจการต่าง ๆ สภาพการทำงานของหญิงและเด็ก ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างและนายจ้าง

ส่วนที่สาม เป็นเรื่องเกี่ยวกับการที่รัฐบาลต้องเข้ามามีบทบาทในด้านการแรงงาน และการวางนโยบาย

ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพการทำงานของคนงานในกิจการอุตสาหกรรม ผู้เขียนได้พยายามแยกประเภทและสภาพการทำงานของคนในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ เป็นอันมาก อาทิเช่น กิจการก่อสร้าง กิจการอุตสาหกรรมการเหมืองแร่ภาคใต้ เป็นต้น ด้วยเหตุว่าผู้เขียนเป็นผู้ที่เคยคลุกคลีอยู่กับการบริหารแรงงานมาเป็นเวลานาน จึงมีประสบการณ์และได้พบสภาพที่เป็นจริงในกิจการอุตสาหกรรมแต่ละประเภทพอสมควร และได้บรรยายไว้ถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนงานในโรงงานขนาดต่าง ๆ กันไปนับตั้งแต่ห้องแถว 2 คูหาไปจนถึงสภาพของโรงงานที่มีสวัสดิการอย่างดี แต่ในตอนหนึ่งผู้เขียนได้สรุปว่า “.....โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะในเรื่องสุขลักษณะแม้บางอย่างสามารถทำให้ดีได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเท่าใดนัก เช่นการจัดน้ำเย็นให้ดื่ม การจัดระเบียบภายในโรงงาน และการรักษาความสะอาด.....” และมีผลต่ออันตรายจากการทำงานด้วย

ในด้านค่าจ้างและค่าตอบแทน ถึงแม้ว่าคนงานจะมีประกาศกระทรวงมหาดไทยคุ้มครองอยู่ก็ตาม แต่ตามที่คุณเขียนได้อ้างถึง (ซึ่งน่าจะเป็นความจริง) ปรากฏว่า ลูกจ้างถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในโรงงานขนาดเล็กมากและขนาดปานกลาง อัตราค่าจ้างก็มีได้เปลี่ยนแปลงมากมายนักและเพิ่งจะมีการนำเอาเรื่องค่าครองชีพมาพิจารณาปรับปรุงค่าจ้างเมื่อไม่นานมานี้เอง

ในด้านแรงงานสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ ผู้เขียนได้บรรยายถึงแรกเริ่มของการก่อตั้งสมาคมคนงานถึงมีคำสั่งคณะปฏิวัติให้ยกเลิกสหภาพและสมาคมกรรมกรทุกประเภท

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนพยายามเขียนในเชิงบรรยายสภาพการณ์และวิเคราะห์ใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนด้านแรงงานสัมพันธ์แล้วผู้เขียน พยายามที่จะหลีกเลี่ยงที่จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น โดยเปลี่ยนวิธีการเขียนเป็น ลักษณะการพรรณนาโวหารมากเกินไป อันเป็นผลให้ผู้อ่านจะขาดความเข้าใจในมูลเหตุของ ปัญหาและการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายที่ลึกซึ้งกว่าที่ได้กล่าวถึง จึงพอสรุปได้ว่า หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงการปฏิบัติงานมากกว่าทฤษฎีทางด้านการบริหารงาน เหมาะสำหรับการ เสริมสร้างความรู้ทั่ว ๆ ไป

พิพัฒน์ ไทฮารี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างที่ 2 พรหมแดนแห่งความรู้ ; สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ ฯ  
กระดาษปอนด์ 347 หน้า 50 บาท

หนังสือพรหมแดนแห่งความรู้เล่มนี้เป็นหนังสือที่รวบรวมบทความ ของศิษยานุศิษย์ ของพระยาอนุนามานราชชน จัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่สามเนื่องในโอกาสครบเจ็ดรอบนักษัตรของ ท่านเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2515

แต่เดิมหนังสือเล่มนี้ เมื่อพิมพ์ครั้งแรกมีชื่อว่า *สารวิทยา* หรือ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ 1* และได้จำหน่ายหมดไปอย่างรวดเร็ว เพราะเป็นหนังสือทางวิชาการด้านสังคม ศาสตร์เล่มแรกที่รวมเรื่องต่าง ๆ ไว้อย่างกว้างขวางโดยผู้รู้เฉพาะเรื่องนั้น ๆ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ ลูกหาของพระยาอนุนามานราชชน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ว่าที่จริงหนังสือเล่มนี้ ไม่ควรจะได้รับการวิจารณ์โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพราะ โดยเนื้อหาแล้วเป็นหนังสือที่มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมไว้หลายรสและหลายผู้รู้ที่เขียนในเล่ม ก็เป็นผู้ที่เล่นอยู่ในแขนงนั้นจริง ๆ อยู่แล้ว บุคคลที่จะสามารถวิจารณ์หรือทำความเข้าใจกับ หนังสือนี้ ได้อย่างดี และอย่างกว้างขวางแล้วน่าจะเป็นพระยาอนุนามานราชชนเองในที่สุดด้วย เหตุนี้ผู้เขียนบทวิจารณ์นี้จึงทำได้แต่เพียงแนะนำและเสนอข้อคิดเห็นเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับ หนังสือเล่มนี้เท่านั้น

การรวมพิมพ์ขึ้นใหม่ในครั้งนี้ นับได้ว่าสมบูรณ์และมีคุณค่ามากขึ้นกว่าครั้งก่อน โดยเฉพาะเรื่องใหม่ 2 เรื่อง ของกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เรื่อง *สังคมศาสตร์ คืออะไร* และของพระยาอนุนามานราชชน เรื่อง *พรหมแดนแห่งความรู้* ที่ได้นำมาตั้งเป็นชื่อของหนังสือ

เล่มนี้ ข้อเขียนของทั้งสองท่านนับได้ว่าเป็นการเปิดประตูของความรู้ด้านสังคมศาสตร์อย่างสำคัญ เป็นการเริ่มต้นที่จะให้ผู้อ่านทำความเข้าใจในเรื่องอันเป็นพื้นฐานของวิชาการ คือ สาขาต่าง ๆ เสียก่อน แล้วจึงตามด้วยวิชาการสาขาต่าง ๆ ด้วยกันถึง 11 เรื่องด้วยกัน

หลักและความรู้เบื้องต้นอันกล่าวได้ว่าเป็นแดนแห่งความรู้นี้ประกอบด้วยเรื่องโบราณคดีเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ เรื่องชาติพันธุ์วิทยา มานุษยวิทยา ซึ่งทั้ง 5 เรื่องนี้ค่อนข้างไปทางด้านประวัติศาสตร์ ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องและค่อนข้างมาทางความรู้สมัยใหม่หน่อยก็คือ เรื่อง จริยศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ระเบียบวิธีและครอบครัวไทย รวมไปถึงนิทานชาวบ้าน การศัลยกรรม ลักษณะภาษาไทยใหญ่ และบทความภาษาอังกฤษเรื่อง Black, White and Red Tai เป็นต้น ซึ่งที่จริงจะว่าเรื่องใดค่อนข้างไปทางใดก็ไม่ค่อยจะถนัดใจนัก

แต่ไม่ว่าเรื่องใดจะค่อนข้างไปทางใดก็นับได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นการขยายพรมแดนแห่งความรู้ที่พระยาอนุমানราชชนได้ริเริ่มและถากทางไว้ทั้งสิ้น และเป็นการขยายที่มีความหมายมีคุณค่าสาระเป็นประโยชน์แก่วงวิชาการโดยตรง วิธีการเขียนของแต่ละคนก็เขียนอย่างพยายามที่จะทำให้ความรู้ด้านนั้น มีคุณค่ามีความหมาย พยายามเขียนอย่างวิเคราะห์วิจารณ์และเสนอเนื้อหาอันเป็นแก่นของวิชานั้น ๆ อย่างเพียงพอที่จะทำความเข้าใจ เช่น เรื่อง วิชาก่อนประวัติศาสตร์ ของ ชิน อยู่ดี ชาติพันธุ์วิทยา ของ พัทยา สายหู จริยศาสตร์ ของ ศ. ศิวรักษ์ เป็นต้น แม้เรื่องอื่นก็มีลักษณะการเขียนที่อยู่ในมาตรฐานทางวิชาการใกล้เคียงกัน

บางเรื่องมีพิมพ์ไว้ในเล่มนี้ เช่น วิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งก็เป็นวิชาที่มีความสำคัญแต่ในเล่มนี้ก็คัดออกไปเสีย น่าที่ผู้เขียนจะได้ขยายและเพิ่มเติมเนื้อหาให้สมบูรณ์มากขึ้น ยิ่งกว่าที่จะหาทางออกอย่างสะดวกด้วยการถอนเรื่องของตนเอาออกไปเสีย

นอกจากเรื่องจะมีคุณค่าสาระควรแก่การอ่าน การทำความเข้าใจแล้ว การจัดพิมพ์ยังจัดพิมพ์อยู่อย่างประณีตอยู่มาก หนังสือเล่มนี้จึงน่าจะเป็นหนังสือที่นอกจากขยายพรมแดนแห่งความรู้ให้กว้างขวางออกไป ยังน่าจะขยายวงของผู้อ่านผู้ใช้ ผู้ศึกษาหาความรู้ เยี่ยงเสรีราษฎร์ไทย ผู้เป็นต้นเหตุให้เกิดหนังสือเล่มนี้กว้างขวางมากขึ้นอีกด้วยเช่นกัน

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย